

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

ÉSZTORSZÁGI TANULMÁNYÚT

NAGY VIKTÓRIA

BÁNKUTY TAMÁS

2010. OKTÓBER 3-6.

A Nemzetgazdasági Minisztérium szakértőinek látogatása Észtországban

Matolcsy György Nemzetgazdasági Miniszter Úr megbízásából tapasztalatcsere, információgyűjtés és konzultáció céljából Nagy Viktória és Bánkuty Tamás, a minisztérium munkatársai három napos látogatást tettek Észtországban, október 3-6. között.

A konzultációk tárgya:

- Családpolitika
- Egykulcsos adórendszer
- Magánnyugdíjpénztárak

Az utazás célja:

Tapasztalatcsere és kapcsolatfelvétel az illetékes kormányzati szervekkel, piaci szereplőkkel. A három területtel kapcsolatban a magyarországi helyzetet rövid bemutatása és információgyűjtés az észt rendszerről.

A három témával kapcsolatos legfontosabb kérdések:

Családpolitika:

Az észt és a magyar termékenységi ráta még azonos szinten volt a 2000-es évben, azóta viszont jelentős különbség alakult ki Észtország javára.

- Melyek az észt családtámogatási rendszer főbb elemei?
- Milyen trendek érvényesülnek a női foglalkoztatásban?
- Mennyire elterjedtek az atipikus foglalkoztatási formák?
- Hogyan működik az észt kisgyermekellátási intézményrendszer?

- Mi az oka annak, hogy a 90-es évek végére megfordult az addig csökkenő észt termékenységi ráta?

Adórendszer:

Észtország volt az első a világon, ahol bevezették az egykulcsos jövedelemadó-rendszert, amire Magyarország is készül.

- Milyen költségvetési hatásai voltak az új adórendszer bevezetésének?
- Hogyan alakultak az adóbevételek az egy kulcs bevezetése után?
- Milyen az adóbevételek struktúrája?
- Melyek a legfontosabb elemei a 2000-ben végrehajtott társasági adóreformnak?
- Vannak-e az adórendszerben gyermekvállalást ösztönző elemek?
- Segítette-e az egykulcsos adó a feketegazdaság visszaszorítását?
- Hogyan hat az átlátható, egyszerű adórendszer a versenyképességre?

Magánnyugdíjpénztárak:

Észtország a költségvetési hiánya csökkentése érdekében nyugdíjrendszerének kötelező tőkefedezeti pillére esetében 2009.júl.1-2010.dec.31. felfüggesztette a nyugdíj hozzájárulások kötelező befizetését, illetve a szociális adó egy részének állami átutalását a magánnyugdíjpénztárak számára.

- Melyek a kötelező nyugdíjpénztári szektort jellemző főbb adatok (pénztárak száma, tagok száma, vagyona, vagyon portfóliójának összetétele, éves befizetések nagysága, teljesítménye, nettó reálhozama, költség szintje, vagyonkezelői díja)?
- Mi a nyugdíjjárulék-befizetések felfüggesztésének részletei, következményei, hatásai? Milyen tapasztalatokról tudnak beszámolni? Elismerte-e az EU ezeket a befizetéseket állami bevételként, vagyis csökkentette-e a hivatalos deficitet?

- Milyen hatással van, volt a magánnyugdíjpénztárak léte (bevezetése) a maastrichti kritériumokra (államháztartási hiány, államadósság)?
- Milyen terveik vannak a magánnyugdíjpénztárakkal, illetve a magánnyugdíjpénztári befizetésekkel kapcsolatban 2011-től?
- Történt-e már állami beavatkozás a magánnyugdíjpénztári szektorba?
- Milyen állami garancia van a második pillér mögött?
- Volt-e már példa arra, hogy lehetővé tették a magánnyugdíjpénztári tagoknak a visszalépést az állami pillérbe? Milyen feltételekkel?

Konzultációk:

Észt Gazdaságkutató Intézet

Marje Josing, igazgató, marje@ki.ee, www.ki.ee

Észt Statisztikai Hivatal

Ene-Margit Tiit professzor asszony, ene-margit.tiit@stat.ee

Szociális Minisztérium, Tallinn

Lina Kanter, Gyermek- és Családügyi Főosztály, lina.kanter@sm.ee

Hede Sinisaar, Szociálisügyek Főosztály, hede.sinisaar@sm.ee

LHV Bank

Mihkel Oja, eszközközkezelő, Mihkel.oja@lhv.ee

Pénzügyminisztérium, Tallinn

Veiko Tali, Pénzügyekért és adóügyekért felelős helyettes államtitkár,
Veiko.tali@fin.ee

Elo Haugas, tanácsadó, Adópolitikai Főosztály, Elo.haugas@fin.ee

Sven Kirsipuu, elemző, Gazdaságelemző Főosztály, Sven.kirsipuu@fin.ee

Adóhivatal, Tallinn

Mailis Peek, Adózási Főosztály, mailis.peek@emta.ee

Sirje Leol, a Nemzetközi Együtműködés Osztály vezetője, sirje.leol@emta.ee

Revala Institute

Kárpáti Ágnes, Észtországban élő magyar ügyvéd, agnes@revalainstitute.ee

A konzultációkon Rékasi János külgazdasági szakdiplomata segítette a magyar delegáció munkáját.

Megállapítások a főbb észti gazdasági és társadalmi folyamatokról

Konzultációk:

Marje Josing az Észti Gazdaságkutató Intézet igazgatója

marje@ki.ee

www.ki.ee

Kárpáti Ágnes, Észtországban élő magyar ügyvéd, Revala Institute

agnes@revalainstitute.ee

Mi az ország gazdasági sikerének az oka, mekkora szerepe van az egykulcsos jövedelemadónak ebben?

- Az egykulcsos jövedelemadó jelentősen hozzájárul a kedvező, versenyképes üzleti környezethez, de önmagában nem megoldás. Ez egy komplex kérdés. Az észteknél kiválóan működik ez a rendszer, a letteknél kevésbé. Ami az államháztartásra gyakorolt hatását illeti, már a bevezetésekor is pozitív volt a mérleg, hiszen tágult az adófizetők köre és javult az adómorál. Az adózás morális probléma leginkább, ezért nem a rendszer a kulcskérdés. A morált viszont javítja az egyszerűség és az átláthatóság. Az állam feladata mindössze a megfelelő környezet kialakítása: egyszerű adózás és korszerű oktatás. Hangsúlyozni kell az e-ügyintézés jelentőségét is a gazdaságban. Észtországban az e-ügyintézésnek

óriási szerepe volt a feketegazdaság kifejlesztésében. Ma 10 százalék alatt van a feketegazdaság, és az is leginkább az építőiparban.

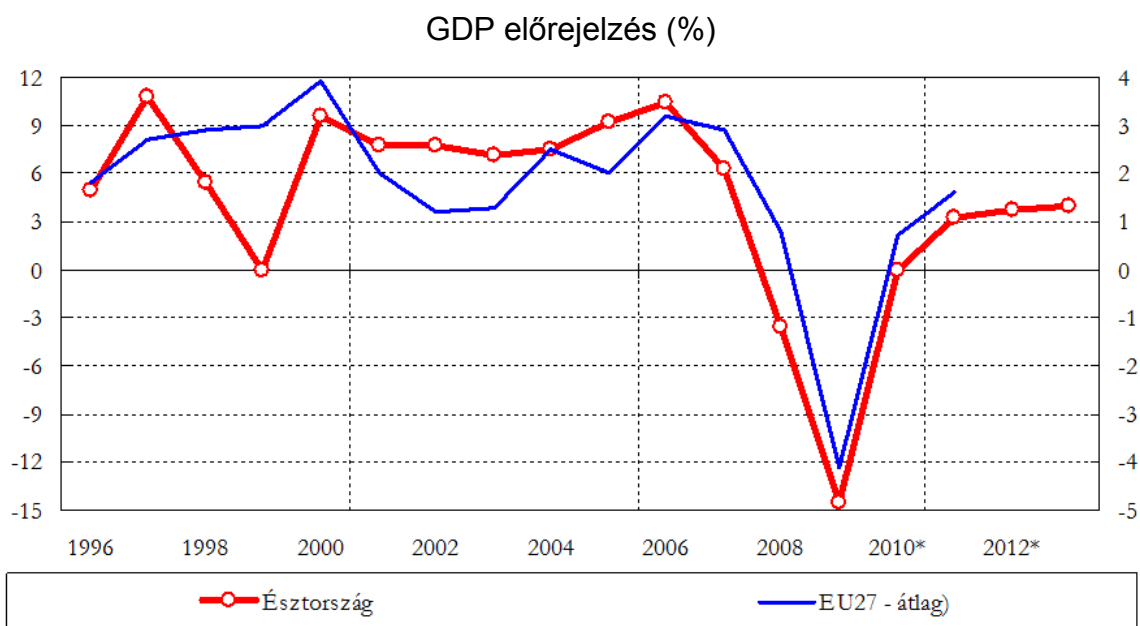
Milyen Észtország kapcsolata a szomszédjaival?

- Az észt gazdasági sikerek hátterében az áll, hogy Észtország a skandinávokhoz akar tartozni, és a fő befektetők is az északi szomszédjaik, akik megkövetelik a rendezett, jól működő üzleti környezetet. Az ország bankjai is svéd vagy finn kézben vannak, ami szintén kedvezően hat az országra. Az oroszokkal való feszült viszony belekényszerítette az észteket a nyugati kereskedelembe, amely fejlesztette a gazdaságot. Az ország nyersanyagokat importál, és magas hozzáadott értékű termékeket állít elő, emiatt jól kvalifikált munkaerőre van szüksége. Négy nagy állami egyetem van az országban. Kiadásokat csak az oktatásügyben emeltek a válság alatt. A jövőbe vetett hit és optimizmus gyökere a szerény, dicsőségektől mentes történelem, amely nagyobb jövőbeli tettek sarkalja Észtországot, ezért is általános vélekedés hogy a gazdasági sikerek titka, hogy az országnak nem volt királya.

Mi az oka, hogy az EU-ban Észtországot sújtja a legmagasabb munkanélküliség?

- Az országban egyszerre van munkanélküliség és vannak betöltetlen állások (főként a könnyűiparban). A munkaerő mobilitása nagyon gyenge, ennek részben a magyarországihoz hasonló lakástulajdonlási struktúra az oka. Az állam támogatja a munkanélküliek foglalkoztatását azáltal, hogy visszajuttatja a munkáltatónak a munkavállaló bérének felét, ha egy évnél régebben munkanélküli személyt foglalkoztat. A válság és a magas munkanélküliség ellenére a háztartások 40 százaléka tud megtakarítani és mindössze 10 százalékának van napi anyagi problémája. Ebben szerepe lehet a jó állami példának, ugyanis az észt költségvetés sokáig szufficites volt.

A válság hatásai

Forrás: Eurostat

Észtország GDP-je a 2009-es év során az előző évhez képest 14,1%-kal csökkent, ezzel a három balti állam közül a legjobban teljesített. A 2009 második negyedévében mért 16,1%-os visszaesés volt a mélypont, a negyedik negyedévre a GDP csökkenése 9,5%-ra mérséklődött. A gazdaság lassulásának összetevői elsősorban a bruttó állóeszköz felhalmozás 29,8%-os visszaesése, valamint a magánfogyasztás 18,4%-os csökkenése voltak. A gazdasági visszaesés által a legsúlyosabban érintett ágazatok (a bruttó hozzáadott érték 2008-2009 közötti változása alapján): építőipar (-30,1%), pénzügyi közvetítőszektor (-26,5%), feldolgozóipar (-25,8%), szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (-22,9%), kereskedelem, javítás (-19,7%). A válság ellenére az erdőgazdálkodás területén 16,6%-kal, a halászat területén 5,8%-kal, a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás területén pedig 1,4%-kal nőtt a bruttó hozzáadott érték.

Év	GDP változás (reál)
2007	7,2%
2008	-3,6%
2009	-14,1%

Forrás: Eurostat

Az észti gazdaságban jelentős probléma a magas munkanélküliség. A 2009-ben mért 13,8%-os munkanélküliségi ráta 2010-ben 16,4% körül tetőzhet, s még jövőre is 12,5%-os lehet. 2009 folyamán a válságkezelő intézkedés-csomag első fázisában Észtország csökkentette a közintézmények és közhivatalok működési költségeit, a közszférában dolgozók béreit, valamint a nyugdíjakat, a magán-nyugdíjpénztárak illetve az egészségbiztosítási pénztár állami hozzájárulását, emelte a munkanélküliségi-biztosítás befizetendő összegét, valamint a jövedéki adókat. A pénzpiaci bizalom erősítése érdekében az észti jegybank egymilliárd eurós hitelkeretre szóló megállapodást kötött a svéd jegybankkal. A válságkezelő intézkedések második fázisa a gazdaság élénkítését célozta, egyrészt beruházásösztönző intézkedésekkel, másrészt a vállalkozások finanszírozásának javításával. Észtország különböző pénzügyi hozzájárulásokkal, új munkatörvénnyel, képzési programokkal igyekszik a munkaerőpiaci-rugalmasságot növelni, a gazdasági tevékenységek egyszerűsítését, élénkítését pedig átfogó jogi intézkedéscsomaggal igyekeznek elérni.

(Forrás: ITD Hungary)

Az euró bevezetése

2011. január elsejétől vezeti be az eurót Észtország. A balti ország az újonnan csatlakozott tagállamok közül ötödikként veszi át a közös európai fizetőeszközt. Tallinn már közvetlenül az EU csatlakozása után belépett az ERM-II-es árfolyam-mechanizmusba, és rögzítette nemzeti valutáját az euróhoz. A döntés Tallinn felvételéről ráadásul egy komoly jelzés a többi országnak: ha fenntartható, stabil politikát folytatnak, annak komoly eredményei is lesznek. (Olli Rehn gazdasági és pénzügyi biztos)

Év	államháztartási hiány/GDP	államadósság/GDP
2009	1,7%	7,2%
2010	2,4%	9,6%

Könnyebbség volt Észtországnak, hogy 1991-ben tiszta lappal indulhatott, mivel nem örökölték például a szovjet államadósság arányos részét sem. Az ország

államháztartási hiánya idén a bruttó hazai össztermékhez képest 2,4 százalék körül alakul, jóval a 3 százalékos küszöbérték alatt, a GDP-hez mérten mindössze 9,6 százalékos államadóssága pedig a legkisebb az EU-ban. 2002-2007 között ráadásul öt éven át az ország büdzséje szufficites volt, azaz többlettel zárt.

Az észti e-kormányzat

Az utóbbi 20 évben Észtország egy jól működő és biztonságos e-államot hozott létre. Az állampolgárok részére rutinfeladattá vált az e-szolgáltatások igénybevétele legyen szó elektronikus választásokról, adózásról, rendőrségről, egészségügyi szolgáltatásokról, bankolásról vagy iskoláról. A legtöbb állampolgár ma már nem is gondol a régi típusú ügymenetre, a fenti intézmények személyes felkeresésére ügyintézés céljából. Szinte bármely tevékenység elintézhető néhány kattintással az interneten.

Az e-kormányzat definícióját – igaz maga az elnevezés újszerű – több irányból közelítve fogalmazhatjuk meg. Többről van szó annál, hogy a kormányzatok és helyi önkormányzatok szolgáltatásaikat elektronikus alapúvá teszik, informatizálják. Inkább egy olyan átfogó átalakulásról van szó, aminek során a kormányok az elektronikus lehetőségek széles bázisával élnek, hogy közszolgáltatásaik elérhetőségét, minőségét és költségeit jelentős mértékben javítsák.

Az ország a modern technológiák bevezetésével egy „bakugrással”, vagy maradjunk a tigrisugrásnál, képes volt behozni iparosodott nyugati, északi szomszédjainak fejlettségét és ez egyik „legbehálózottabb” ország lett a világon. Észtország a különböző e-felkészültségi rangsorok élmezőnyében szerepel. A méretbeli előny mellett a siker titkának a „nyílt piaci” megközelítést tartják, ami azt jelenti, hogy az új, bevezetésre kerülő e-szolgáltatásoknak a meglévő rendszerekkel kompatibilisnek kell lennie. A siker további összetevője magában az észti mentalitásban, újdonságra nyitott és aktív hozzáállásban keresendő. Nem elhanyagolható a kedvező földrajzi elhelyezkedés, Észtország Finnországhoz fűződő erős gazdasági és kulturális kapcsolatai.

Az észti információs politika meghatározó elemeit az 1998-ban az észti parlament által jóváhagyott „Észti Információs Politika Alapelvei” dokumentum fogalmazta meg. 2004-ben került sor az „Észti Információs Politika Alapelvei 2004-2006”, majd 2006-

ban az „Észti Információs Társadalom Stratégiája 2013” címet viselő fejlesztési terv elfogadására. A stratégia a 2007-2013-as időtartamra határozza meg a fejlesztés általános kereteit, a célokat és a szükséges lépéseket az ICT (információs és kommunikációs technológiák) széleskörű alkalmazásával kapcsolatosan az észti tudásalapú gazdaság és társadalom létrehozásához vezető úton.

Eddig az észti informatikai politika elsősorban az infokommunikációs infrastruktúra kialakításra koncentrált, azoknak a rendszereknek a létrehozására melyek szükségesek a különböző ágazati politikák megvalósításához.

Sikeres e-kormányzati programok:

- **Vezeték nélküli internet:** Észtországban a WiFi a szabály és nem a kivétel, a 45 000 km² területen mintegy 900 hot-spot található, melynek nagy többsége ingyenes. Tallinnban egyedül szinte mindenütt találunk ingyenes WiFi hozzáférést a kávézóktól a benzinkutakig és a köztereken is. 2005-ben a főváros minden közparkjában és a tengerparton is elérhetővé vált ez a szolgáltatás. WiFi található a bejáró vonatokon is.
- **Falusi út 1-2-3 program:** A Falusi út 3 a korábbi Falusi út 1-es program (amely a helyi önkormányzatok internetellátását célozta) és a Falusi út 2 program folytatása (amely a közkönyvtárak internetelérésének biztosítását célozta). A Falusi út 3 program a ritkán lakott térségek szélessávú internet hozzáféréseinek biztosítását célozza, ahol a magánszektor kevésbé aktív. A program célja, hogy ugyanolyan legyen az elérés lehetősége ezekben a térségekben, mint a sűrűn lakott térségekben. A program célcsoportjába tartoznak az önkormányzatok és a befektetéseket kevésbé vonzó területek lakói.

„Tigrisugrás”

Az első jelentős lépés az információs társadalommá, e-állammá vezető úton az az 1997-es döntés volt, amely a számítógép, az emberek és az információs világ korai életfázisban történő összekapcsolódását célozta. Az ekkor beindított Tigrisugrás Programnak köszönhetően a számítógépes ismeretek gyorsan elterjedtek.

E-Szolgáltatások Észországban:

- Elektronikus adózás (2010-ben a bevallások 92%-át tette ki) – automatikus a munkaadók információi alapján
- Elektronikus felsőoktatási jelentkezés
- Elektronikus földhivatali nyilvántartás – kereső szolgáltatás
- Elektronikus cégnyilvántartás (bürokráciamentes cégbejegyzés 18 perc alatt)
- Elektronikusan benyújtott nyugdíj-igénylés
- Digitális receptfelírás – papírfelhasználás nélkül
- E-páciens rendszer – időpontok kérése emlékeztető üzenet küldésével
- E-Rendőrség: 2011 januárjától az észtlakosoknak nem szükséges magukkal vinniük jogosítványukat, forgalmi engedélyüket, vagy a kötelező biztosításról szóló igazolást, mivel mindezen információkat bárhol, bármikor beszerezhetik a rendőrök.
- E-Választások: 2005 óta Észországban bárki leadhatja szavazatát az országgyűlési és önkormányzati választásokon elektronikusan. A személyazonosító kártya segítségével otthonról, vagy külföldi utazásáról is szavazhat.
- E-Jegyváltás: Papíralapú jegyet a tömegközlekedési eszközökre Észország nagyvárosaiban ma már csak a turisták vásárolnak, a helyiek virtuális jegye a személyazonosító igazolványukon van regisztrálva, az ellenőr a leolvasó készülékével ellenőrzi az érvényességet.
- E-Természet: Web-kamerák elhelyezésével megfigyelhetők a vadállatok természetes közegükben. A természetet rongálók fegyelmezésében is fontos a kamerák szerepe.
- A banki tranzakciók 98%-a zajlik jelenleg interneten keresztül. A személyazonosító kártya segíti a biztonságos belépést.

Szinte valamennyi e-szolgáltatás igénybevételéhez a kulcs az elektronikus személyigazolvány – a kötelező azonosító okmány, amely sokféleképpen hasznosulhat. Valójában egy chip-kártya, amely amellet, hogy tulajdonosáról

információkat tartalmaz, két jogosultsággal is rendelkezik, egyrészt a személyi azonosság igazolására, másrészt digitális aláírásra. Az e-okmány teljesen biztonságos, használatához PIN kód szükséges. Az Egyesült Államok védelmi minisztériumának kritériumait is teljesíti a biztonságosság szempontjából. A 16-74 év közötti népesség 74%-a használja és jut így mindenféle előnyhöz az e-szolgáltatások igénybevételével. Az észak-háztartások 63%-ának van internetkapcsolata. Az internet minden iskolában és könyvtárban elérhető. A vállalkozások 97%-a használ számítógépet a napi munkája során, 99%-uk internet-felhasználó is egyben. A vállalatok 66%-ának van honlapja, 40%-uk fogad, ill. 30%-uk bocsát ki e-számlát. Nemtől, iskolai végzettségtől, lakóhelytől függetlenül az emberek kétharmada használja az internetet. Az új vállalkozások 60%-át az e-cégnyilvántartáson keresztül alapítják.

(Forrás: Kákai- Szabó Szilvia és Nagyházi György, Az észak e-kormányzat, Stratégiai Műhely, Nemzetgazdasági Minisztérium)

Az észti adórendszer

Konzultációk:

Pénzügyminisztérium, Tallinn

Veiko Tail, pénzügyekért és adóügyekért felelős helyettes államtitkár

veiko.tail@fin.ee

Sven Krisipuu, Gazdaságelemző Főosztály

sven.krisipuu@fin.ee

Elo Haugas, Adózási Főosztály

elo.haugas@fin.ee

Adóhivatal, Tallinn

Mailis Peek, Adózási Főosztály

mailis.peek@emta.ee

Sirje Leol, a Nemzetközi Együtműködés Osztály vezetője

sirje.leol@emta.ee

Egykulcsos jövedelemadó

Az adórendszer a széles adózó bázis, alacsony kulcs elvén („broad tax base, low rates”) működik. A politikai pártok között szinte teljes egyetértés van az egykulcsos jövedelemadó-rendszer támogatását illetően, igaz Észtországban eddig csak jobbközép koalíció volt kormányon.

Az országban 1994-től a jövedelmek egy kulccsal adóznak, ez a személyi jövedelemadóra és a társasági adóra egyaránt érvényes. A bevezetés okai:

- az akkori magas infláció,
- egyszerű adminisztráció,
- átláthatóság.

Az észti közigazgatást szinte a semmiből kellett felépíteni a függetlenedés után, így az egyszerűség fontos szempont volt. A bevezetéstől egészen 2004-ig 26

százalékos volt a kulcs, majd évenkénti egy százalékos csökkentést határoztak meg, egészen addig, amíg el nem érik a 18 százalékos kulcsot. Ezt a válság törte meg 2008-ban 21 százaléknál, azóta is ennyi az adókulcs.

Az adókulcs alakulása

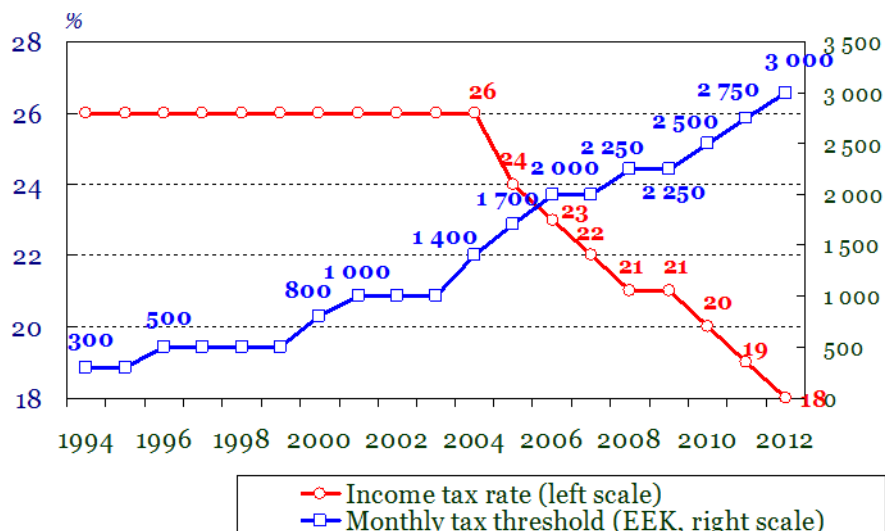
Év	%
1994-2004 között	26
2005	24
2006	23
2007	22
2008-tól	21

Személyi jövedelemadó

A jövedelemnek van egy nem adózó része, amely évente változik, így tulajdonképpen Észtországban is van 0 százalékos adókulcs. Ennek alakulása:

Év	adómentes sáv (€-ban)
2003	767
2004	1074
2005	1304
2006-2007	1534
2008-2009	1726

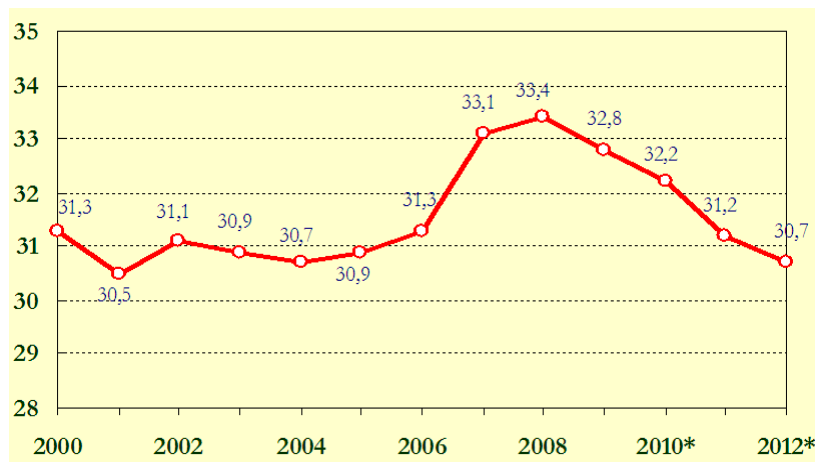
Az eredeti adócsökkentési tervet mutatja az alábbi ábra, amit a válság hatására 2008-ban fel kellett függeszteni:

A személyi jövedelemadón keresztül ösztönzik a családok gyermekvállalását is. Normál esetben egy főnek 27 000 észt korona adómentes az éves jövedelméből, ez ugyanennyivel nő a második gyermektől kezdődően gyermekeként.

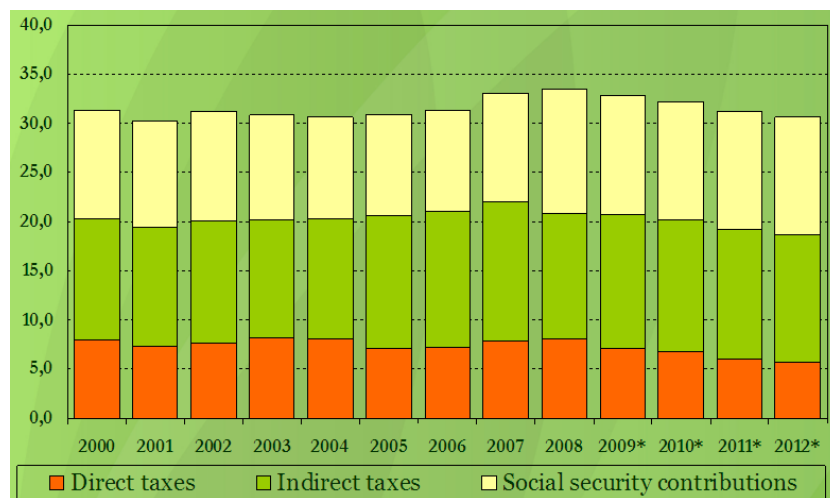
Tehát akinek négy gyermeke van, annak 4X27 000 koronára nő a jövedelmének a nem adózó része. 1X27 000 a saját jogán, a többi 3X27 000 pedig a második, harmadik és negyedik gyermeke révén.

Az adóterhelés alakulását a GDP-hez viszonyítva a következő diagram mutatja:

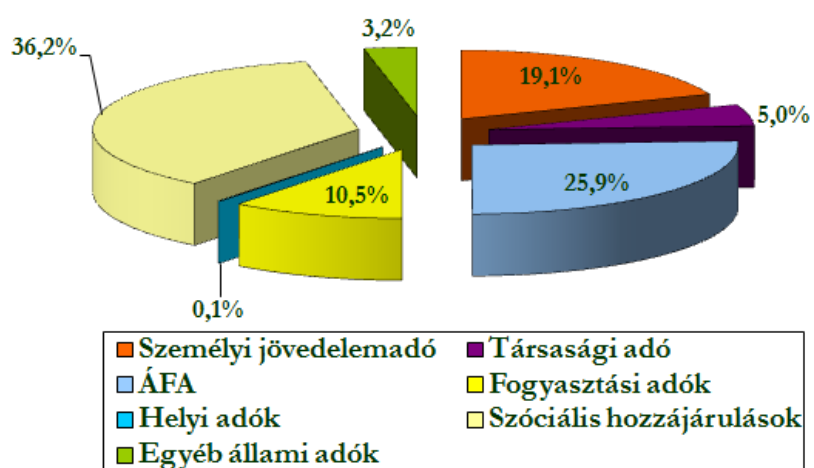
(Forrás: Észt Pénzügyminisztérium)

Az adóterhelés szerkezete pedig a következők szerint alakult 2002 után:

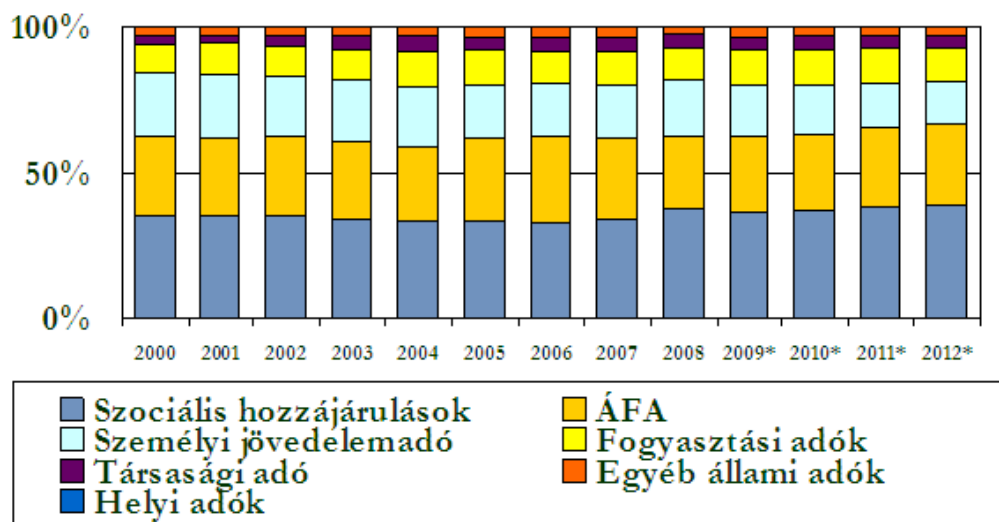
(Forrás: Észt Pénzügyminisztérium)

Az adóbevételek szerkezete I.

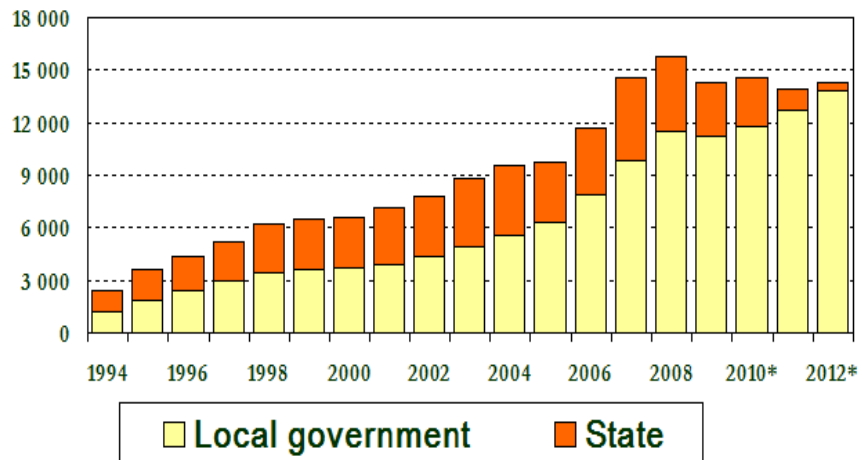
(Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium)

Az adóbevételek szerkezete II.

(Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium)

A személyi jövedelemadó bevételek alakulása a bevezetéstől (millió észtkoronában):

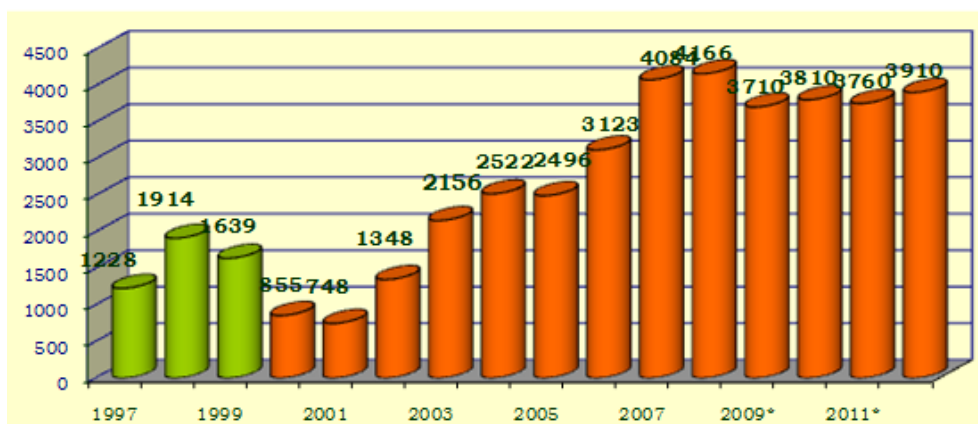

(Forrás: Észt Pénzügyminisztérium)

Vállalati nyereségadó

2000-től nem kell adózni a visszaforgatott profit után Észtországban. Az új szabályozásnak a legfontosabb célja, hogy növelje a befektetéseket és ezzel segítse a gazdasági növekedést.

Vállalati nyereségadó bevétel alakulása (millió észtkorona)

(Forrás: Észt Pénzügyminisztérium)

Az észti népesedés- és családpolitika

Konzultációk:

Ene-Margit Tiit professzor asszony, Észt Statisztikai Hivatal

ene-margit.tiit@stat.ee

Szociális Minisztérium, Tallinn

Lina Kanter, Gyermek- és Családügyi Főosztály

lina.kanter@sm.ee

Hede Sinisaar, Szociálisügyek Főosztály

hede.sinisaar@sm.ee

A Kopp Mária vezette magyar Népesedési Kerekasztal rávilágított arra, hogy Magyarországon a tervezett gyermekek megszületését a következő tényezők befolyásolják a leginkább: atipikus foglalkoztatási formák népszerűsége, női foglalkoztatás nagysága, a családtámogatási rendszer és a kisgyermekellátó intézmények helyzete. Így ezeket a témákat vizsgáltuk Észtországban.

A részmunkaidős és az egyéb atipikus foglalkoztatási formák helyzete Észtországban

2008-2009-es válság következtében nőtt a munkanélküliség, jelenleg 14%. Ezzel párhuzamosan emelkedett a részmunkaidős foglalkoztatás is, amelyet a következő számok igazolnak: 2008 és 2009 második negyedéve között 27 000 fővel nőtt a részmunkaidős foglalkoztatottak száma, különösen a nők, fiatalok, illetve nyugdíjhoz közelállók körében. Jelenleg a részmunkaidős foglalkoztatottak között 20 000 férfi és 42 000 - többségében fiatal - nő található. A válság hatására azonban a teljes munkaidős állások egy része is átalakult részmunkaidőssé, erre láthatunk példát többek között Németországban is.

Az egyéb atipikus foglalkoztatási formák közül a határozott idejű szerződések nem túl népszerűek, mindössze a teljes munkaerő 3 százaléka dolgozik ebben a formában. Ez főleg a szezonális munkákra jellemző, éppen ezért időszakosan változik, nyáron

több az ilyen munkaviszony. Távmunkában pedig a teljes munkaerőnek csak a 2,3%-a dolgozik.

A női foglalkoztatás alakulása

A válság hatására a férfiak munkanélküliségi rátája erőteljesen növekedett, a foglalkoztatási ráta pedig a következőképpen alakult: 2008 első negyedévében még 74% volt, ám ez 2010 elejére már 55%-ra csökkent. 2008-ban kevesebb nő dolgozott, mint férfi, mára ez a trend megfordult, és ugyanez a helyzet Lettországból és Litvániában is. Ennek oka, hogy a válság által leginkább érintett szektorok, az építőipar, valamint a feldolgozóipar leginkább a férfi munkaerőt foglalkoztatta.

Az ésszt családtámogatási rendszer

Az állami családtámogatási rendszernek 9 fő formája van. A válság hatására csak kis mértékben változtattak ezeken a támogatási formákon, alapvetően mondhatjuk, hogy változatlan maradt.

A fontosabb támogatások:

- A születési támogatás egy egyszeri kifizetés, 320 euró.
- A családi pótlék havi kifizetés, az első két gyermek után 19, de a harmadik gyermektől kezdve 57 euró. A gyermek 16 éves koráig jár, de továbbtanulás esetén 19 éves korig. Ezzel is ösztönzi az állam a családokat a gyermekük taníttatására.
- A GYES Havi kifizetés, a gyermek egy éves koráig: 44.7 euró; 1 és 3 éves kor között: 38.3 euró, 3 és 8 éves kor között: 19.2 euró.
- Az egyedülálló szülőknek plusz havi 19.2 eurót jár.
- A szülő fizetésétől függő támogatás a szülői segély.

A legfőbb fix összegű támogatások neve		fizetés	összeg euróban
childbirth allowance	születési támogatás	egyszeri	320
child allowance	kvázi családi pótlék	havi	19 de a harmadik gyermektől 57
child-care allowance	GYES	havi	1 éves korig 48, 1 és 3 kor között 38

Forrás: Észt Családügyi Minisztérium

A szülői segély a legfontosabb nem fix összegű támogatás, ez a gyermek 18 hónapos koráig jár és mindkét szülőnek joga van hozzá, de egy időben csak egy veheti igénybe. A segély az előző éves átlagos havi fizetés 100 százaléka. Ha a szülő nem dolgozott, vagy az átlagbére nem érte el a minimálbért, akkor 278 eurónak megfelelő összeget kap havonta.

A családi segélyből (a minimálisan adhatóval számolva) a családi pótlékból és a GYES-ből a gyermek egy éves koráig havonta 95 ezer forintnak megfelelő összeget kaphat egy észt szülő, amihez még hozzájön az egyszeri 88 ezer forintos szülési támogatás. Az észt családtámogatás tehát az első 18 hónapban támogatja bőkezűen a családokat utána, a családi segély kiesése miatt radikálisan csökken az állam által adott támogatás összege.

A családtámogatás másik fajtája a szülőknek adott adóalap kedvezmény, amelyről már volt szó bővebben az adórendszer vizsgálatánál. Lényege, hogy a fizetés nem adózó része a gyermekszámtól függően nő.

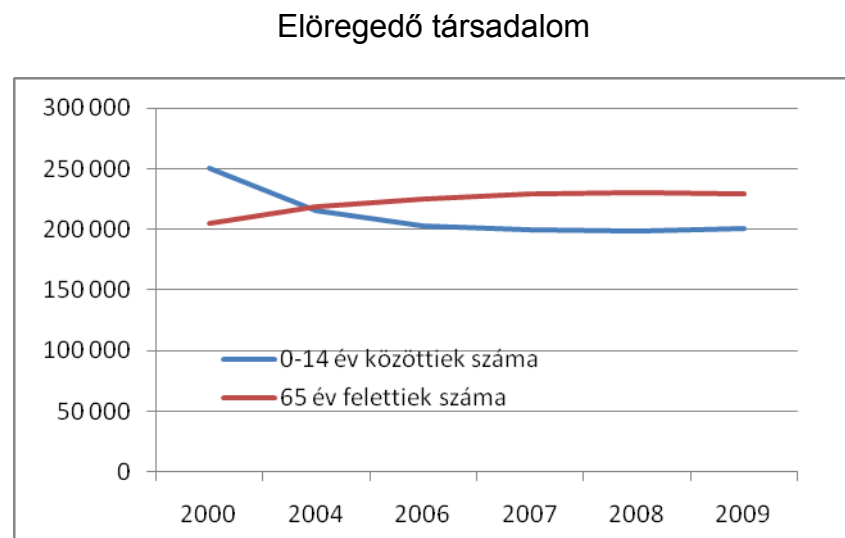
Kisgyermekellátó intézmények

Az intézményrendszer Észtországban is a családtámogatáshoz igazodik, tehát azzal számol, hogy a szülő a gyermek 18 hónapos koráig marad otthon a gyermekével. Az óvoda 1,5-7 éves korosztály számára vehető igénybe. Az állami óvodák férőhelye kevésnek bizonyult a születési ráta megugrása után, ezért 2005-ben el kezdtek kiépíteni egy alternatív rendszert, amely 2007 óta működik. Ez a child care services, amely nem kötelező, magas színvonalú, de drága rendszer, amelynek a folyamatos

fejlesztésére, átgondolására van szükség. Az óvodákat a helyi önkormányzatok finanszírozzák, a finanszírozás önkormányzatonként különbözik

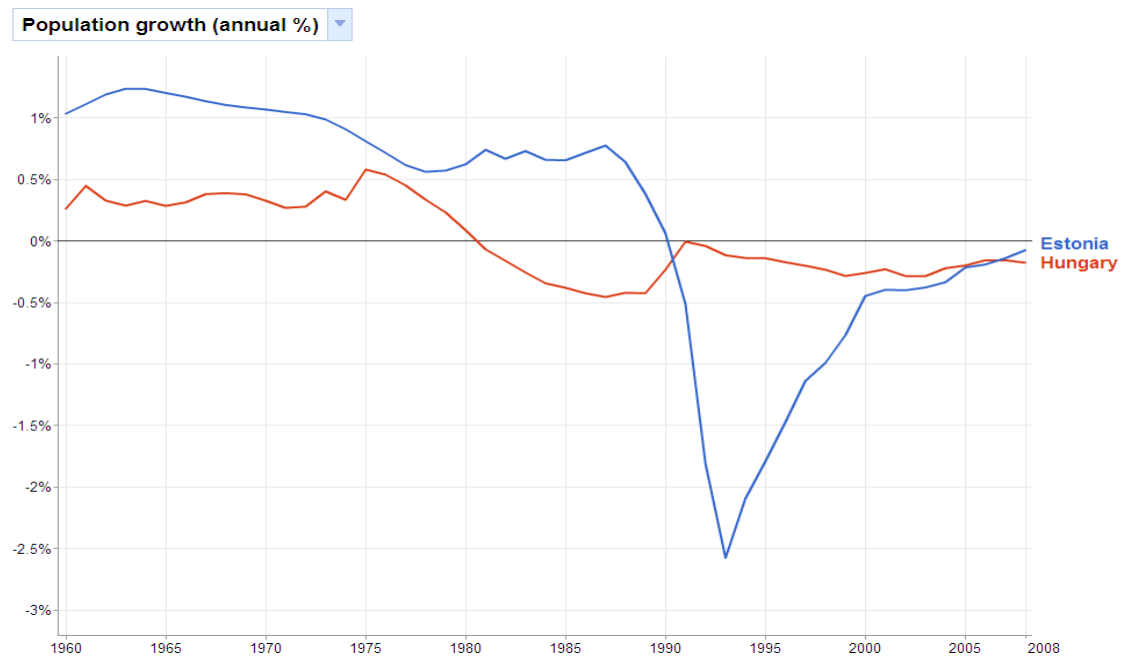
Népesedéspolitika

Összefoglalásként elmondható, hogy Észtország is küzd a népességfogyás, az alacsony termékenység és az előregedés problémájával.

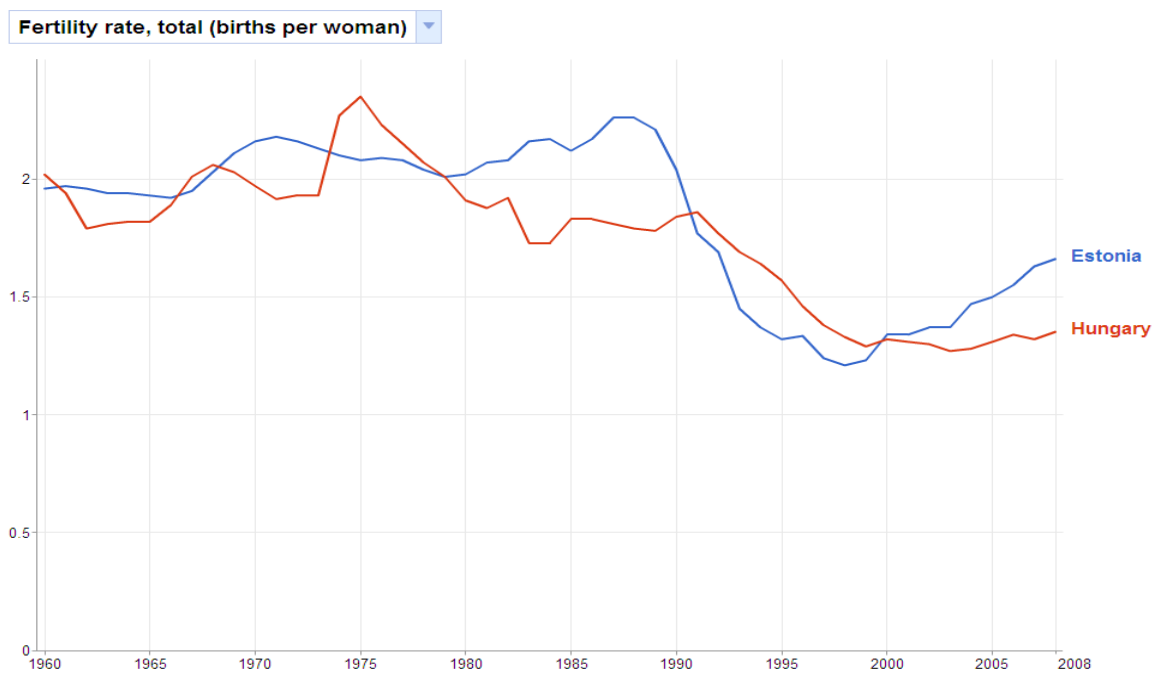
Forrás: Health, Labour and Social Life in Estonia 2000-2008

Fogyó népesség

Forrás: Eurostat

Az alábbi ábrán jól látható, hogy az észti és a magyar termékenységi ráta még azonos szinten volt a 2000-es évben, azóta viszont jelentős különbség alakult ki Észtország javára.

A csökkenés utáni hirtelen növekedés okai Észtországban:

- Az észt születési ráta gyorsabban mozog, mint a magyar, mivel az országnak kisebb a lakossága és azok gyorsabban reagálnak a változásokra.
- Az észt családtámogatási rendszer stabil és kiszámítható, még a válság alatt sem történt kiadáscsökkentés ezen a területen.
- A csökkenés időszakában a szülők kivártak a gyermekvállalással a gazdasági bizonytalanságok miatt.
- Az észt függetlenség kivívása utáni időszakban a nők először az egzisztenciájukat építették és utána vállaltak gyermeket.

Ene-Margit Tiit véleménye szerint gyermekvállalás nem azoktól a tényezőktől függ, amiket sokan hisznek: a házasságok száma, válások aránya, vallásosság. A nem vallásos dánok sokkal több gyermeket vállalnak, mint a vallásos bolgárok. A liberális Izland és a konzervatív Írország születési rátája is egyaránt magas.

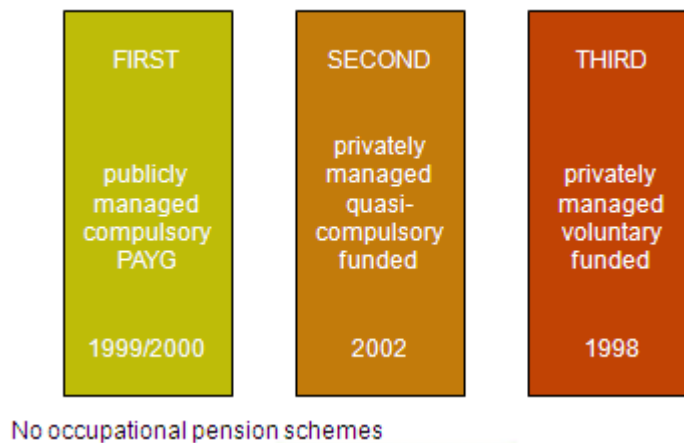
A lényeg a kiszámíthatóság, a stabilitás és a társadalom hite a jövőjében. Ezért a stabilitás és kiszámíthatóság jegyében a válság hatására sem csökkentette jelentősen az észt kormány a családtámogatásra szánt kiadásokat.

Az észti nyugdíjrendszer, különös tekintettel a magánnyugdíjpénztári pillérré

Az észti nyugdíjrendszerről általában:

A magyar és az észti nyugdíjrendszer struktúrája nagyon hasonló, hiszen Észtországban is három pillére van a rendszernek:

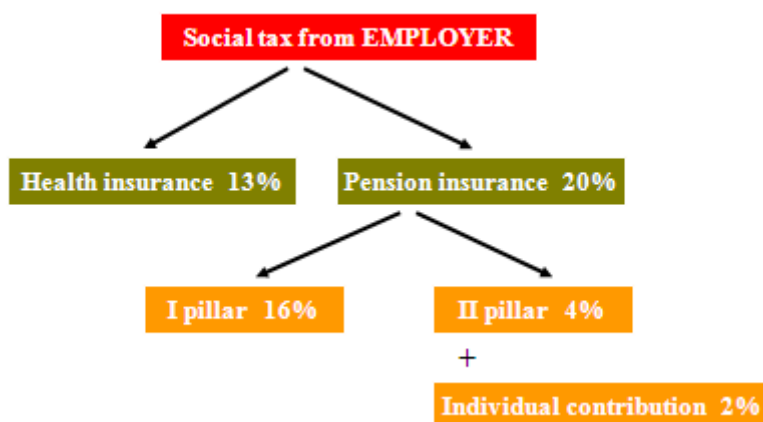
- állami pay as you go nyugdíjrendszer (első pillér)
- kötelező magánnyugdíjpénztárak (második pillér)
- önkéntes magánnyugdíjpénztárak (harmadik pillér)

A jelenlegi rendszer 2002 óta működik a mai formában, hiszen a magánnyugdíjpénztári pillér ekkor került bevezetésre (a Világbank javaslatára).

A magánnyugdíjpénztári tagság az 1983 után született munkavállalóknak kötelező, a többieknek választható. A magánnyugdíjpénztári tag 63 éves kora után válik nyugdíj jogosulttá, de korai halála esetén vagyona örökölhető.

A magánnyugdíjpénztárak finanszírozása:

A fenti ábra szerint a munkavállaló 2%-ot fizet a bruttó fizetése után nyugdíj járulékaként, amelyhez az állami további 4%-kal hozzájárul a munkáltató által befizetett szociális adóból, abban az esetben, ha a munkavállaló magánnyugdíjpénztári tag. A munkaadó szociális adó címen 33%-ot fizet be az államnak a munkavállaló bruttó fizetése után. Ebből 13%-ot egészségbiztosításra, 20%-ot pedig nyugdíjbiztosításra fordít az állam, amelyből 16% fedezi a mai nyugdíjkiadásokat (első pillér), 4% pedig a jövőbeni saját nyugdíjakat (második pillér).

Vagyis az állami az egyéni 2%-os befizetést további 4%-kal támogatja meg. (2+4%)

ESTONIA – Pension contribution payments			
<i>From</i>	<i>Rate</i>		<i>To</i>
employees	2%		second pillar
employers	20%	4%	second pillar
		16%	first pillar

Ez a rendszer a gazdasági világválságig volt érvényben, azonban 2009-ben a költségvetési helyzet konszolidálása és a maastrichti hiánycél teljesítése érdekében az ész kormány felfüggesztette a magánnyugdíjpénztári befizetéseket:

2009. jún.- dec. között teljesen befagyasztotta a nyugdíjárulékok fizetését a második pillérbe az észk kormányzat, s nem volt választási lehetősége ezzel kapcsolatban a munkavállalónak: 0+0%.

Ezután a magánnyugdíjpénztár tagok dönthettek úgy, hogy tovább fizetik a nyugdíj-hozzájárulást a második pillérbe. Ebben az esetben a következőképpen alakulnak a ráták:

2010: 2+0% nyugdíjkorhatárhoz közel állók számára: 2+4%

2011: 2+2% nyugdíjkorhatárhoz közel állók számára: 2+4%

2012: 2+4%

2013: 2+4%

2014-17: 2+6%

(Ez az alapértelmezett megoldás, de ha a személy kérelmet nyújt be 2013-ban, akkor ő is növelheti a saját befizetését 2%-ról 3%-ra, így **3+6%** lesz a teljes nyugdíjpénztári befizetése.)

2018: 2+4%

Vagyis az állam kompenzálni fogja ezeket a magánnyugdíjpénztári tagokat és a válságból való kilábalás után a 4% helyett 6%-kal fogja kiegészíteni az egyéni befizetéseiket.

Abban az esetben azonban, ha a magánnyugdíjpénztári tagok nem vállalták a hozzájárulás folytatását 2010-től, akkor a következők szerint alakulnak a kulcsok:

2010: 0+0%

2011: 1+2%

2012: 2+4%

2013: 2+4%

2014-17: 2+4%

(Ez az alapértelmezett megoldás, de ha a személy kérelmet nyújt be 2013-ban, akkor ő is növelheti a saját befizetését 3%-ra, így **3+6%** lesz a teljes nyugdíjpénztári befizetése.)

2018: 2+4%

Tehát, főként abban az esetben kompenzálják a magánnyugdíjpénztár tagokat, ha vállalták a 2%-os hozzájárulás fizetését 2010 januárjától. Az állam a magánnyugdíjpénztárakat, illetve az azokat működtető pénzügyintézeteket semmilyen

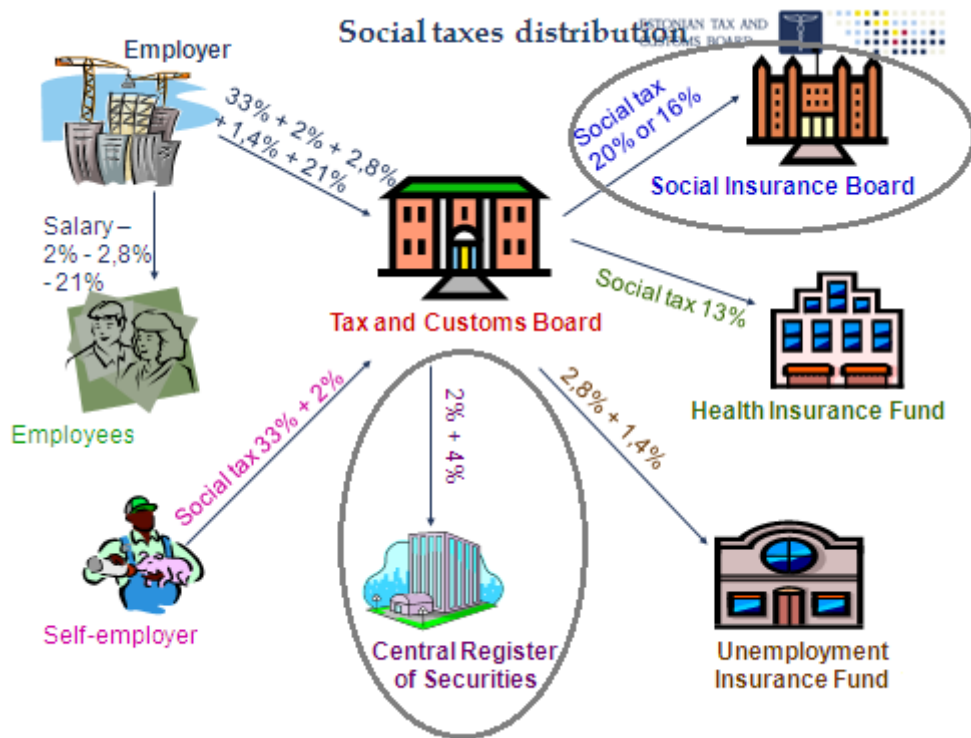
formában nem fogja kárpótolni, a LHV Bank képviselői azt válaszolták erre a kérdésünkre, hogy a válság nem az állam hibája és nem tartják méltánytalannak/igazságtalannak ezt a lépést, az államnak meg kellett tennie a szükséges intézkedéseket a konszolidáció érdekében.

A felfüggesztés elszámolásával kapcsolatban elmondható, hogy az Európai Unió az állami magánnyugdíjpénztári hozzájárulás (4%) felfüggesztése miatt az államnál maradó szociális adóbevételt kormányzati adóbevétel növekedésként ismerte el, s ezzel csökkent Észtország hivatalos államháztartási hiánya is.

Fontos megjegyezni azt is, hogy Észtországban a 2009. június-2010. december közötti magánnyugdíjpénztári befizetések felfüggesztésén kívül más állami beavatkozás (visszaléptetés, stb.) nem történt még napjainkig és a közeljövőben nem is tervez radikális változtatásokat az észti állam a második pillérrel kapcsolatban.

A szociális adó és az egyéni nyugdíjjárulékok beszedése:

A nyugdíj hozzájárulásokat az észti adóhivatal gyűjti össze (Tax and Customs Board) és továbbítja 15 napon belül a Central Register and Securities-n keresztül (Észt Nemzeti Bank része) a nyugdíjalapoknak. A szociális adó elosztását a következő ábra mutatja be részletesebben:

Forrás: Észtt Adóhivatal

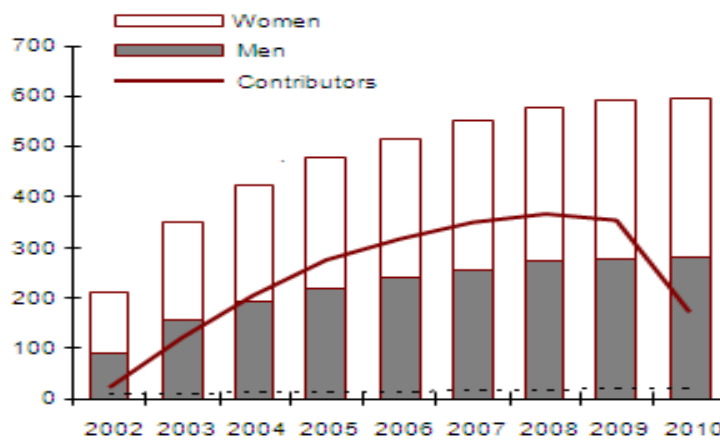
A magánnyugdíjpénztári alapok típusai:

A részvényarány szerint 4 típusú alap közül választhatnak a munkavállalók:

- 0%-os részvényarány (vagyis a teljes eszközállományt hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokba kell fektetni) és minden alapkezelőnek legalább egy ilyen típusú alapja kell legyen a portfóliójában,
- 25%-os részvényarány (vagyis a magánnyugdíjpénztár tag vagyonának 25%-át fektethetik részvénybe),
- 50%-os részvényarány (vagyis a magánnyugdíjpénztár tag vagyonának 50%-át fektethetik részvénybe),
- 75%-os részvényarány (vagyis a magánnyugdíjpénztár tag vagyonának 75%-át fektethetik részvénybe), amely típust csak 2009-ben vezettek be.

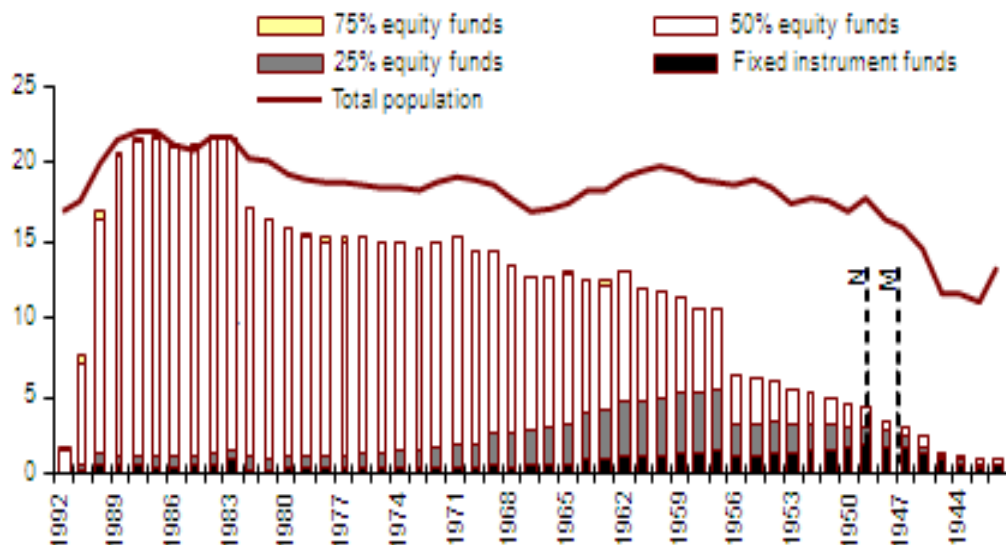
A pénztárak száma és a taglétszám:

Jelenleg 23 nyugdíjalap működik Észtországban, amelyek mögött 7 skandináv pénzügyintézet áll. A nyugdíjpénztáraknak összesen 600.000 tagja van, amelyből azonban csak 2/3-a járul hozzá befizetésekkel. Az összes tagból 200.000 (vagyis 1/3) döntött úgy, hogy a felfüggesztés ellenére is folytatja 2010-ben a járulékfizetést. A pénztárak taglétszámának és a hozzájárulásoknak az alakulását a következő ábra mutatja:

Forrás: Észt Pénzügyminisztérium

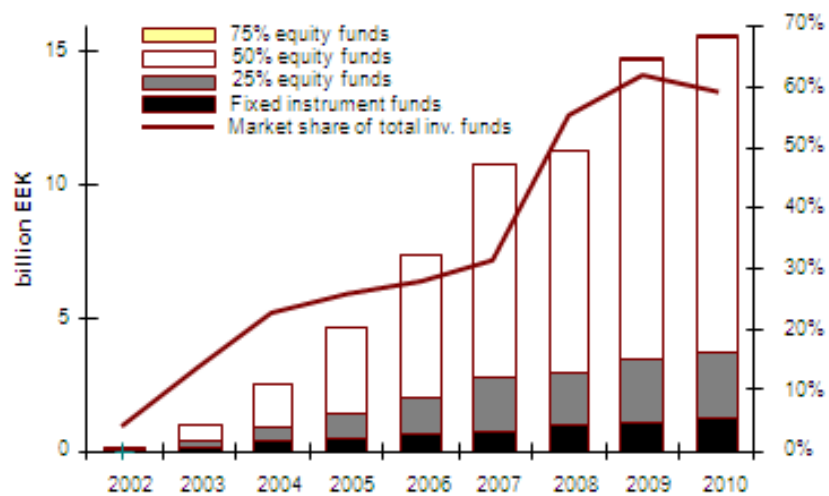
A magánnyugdíjpénztári tagok kor szerinti befektetési döntéseit, stratégiáját láthatjuk a lenti ábrán:

Forrás: Észt Pénzügyminisztérium

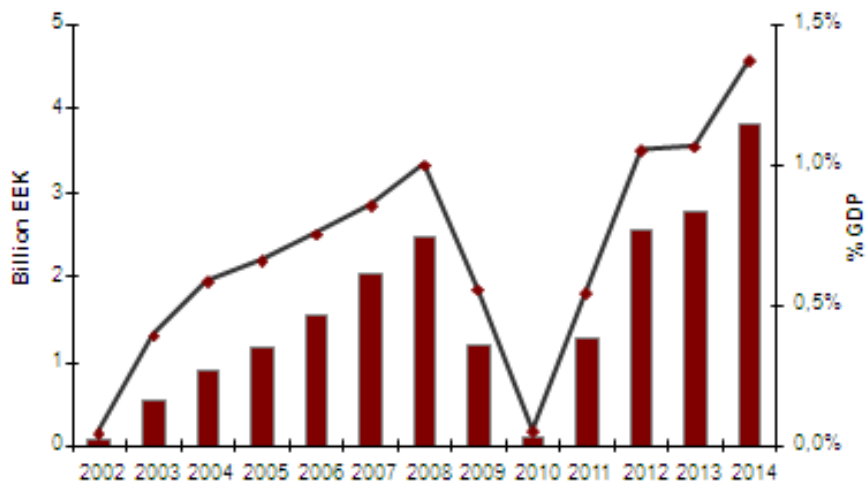
A befizetések és a vagyon alakulása:

A magánnyugdíjpénztárak teljes vagyona 2010 közepén 16,1 bn EEK-t tett ki, a kumulált befizetések pedig 15,1 bn EEK-t. A második pillér eszközeinek megoszlását és a nyugdíjalapoknak az összes befektetési alaphoz viszonyított arányát a következő ábra mutatja be részletesebben. A 75%-ot részvénybe fektető alapok aránya az eszközökön belül 2009-ben nagyon alacsony volt, hiszen ekkor vezették be, de 2010-ben is csak néhány százalékot tett még ki.

Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium

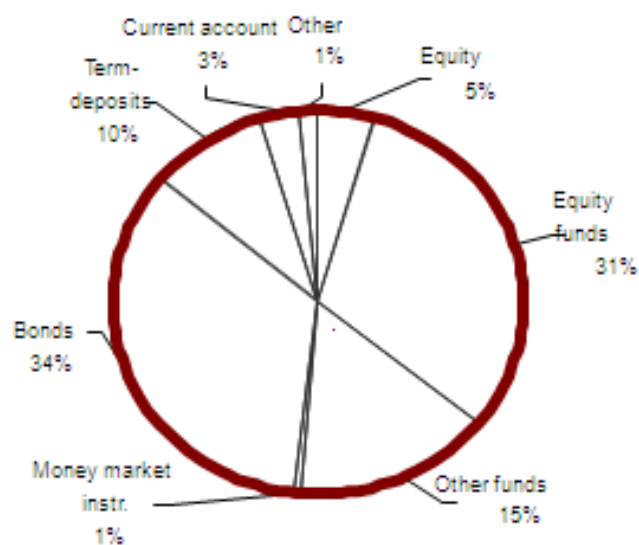
A következő diagramon pedig az államtól a második pillérbe befolyó nyugdíj hozzájárulások alakulását láthatjuk. 2008-ban 2,3 bn EEK-t utalt tovább az állam a szociális adóból a magánnyugdíjpénztári pillérbe. Ez volt az utolsó olyan év, amikor még teljes évből a 2+4%-os szabály volt érvényben.

Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium

Befektetési portfólió:

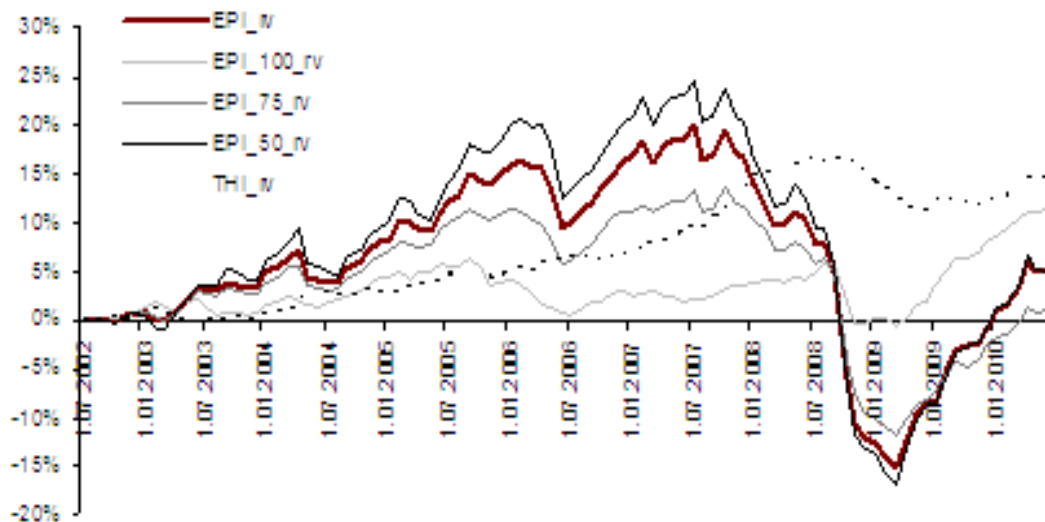
A nyugdíjpénztári alapok befektetési struktúrájában a legnagyobb részarányt 2010 közepén a kötvények teszik ki 34%-kal, részvényalapokba a teljes eszközök 31%-át, részvényekbe 5%-át, más alapokba 15%-át, lekötött betétekbe pedig 10 %-át fektették a nyugdíjalapkezelők.

Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium

Hozamok alakulása:

A nettó eszközérték alakulását (EPI) befektetési típusonként továbbá a fogyasztói árindex alakulását (THI) a következő ábra mutatja. Jól látható, hogy a reálhozamok negatívak, még a legjobban teljesítő „portfolió” sem tudta meghaladni az inflációt 2008 óta.

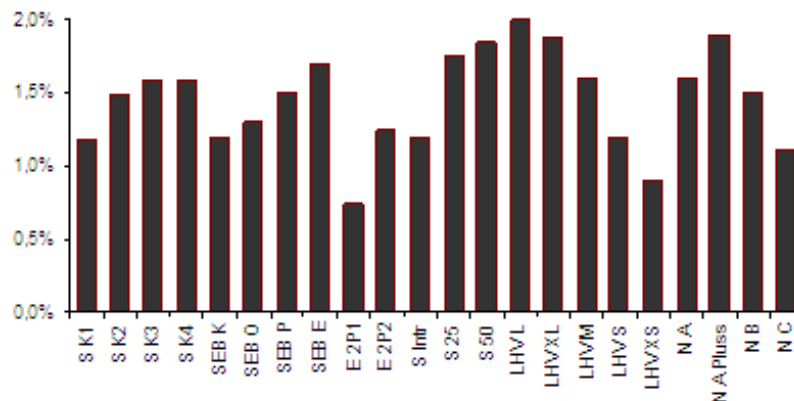
Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium

Költségek típusa és szabályozása:

A magánnyugdíjpénztári tagsággal és a vagyonkezeléssel összefüggésben 3 típusú költséget különböztetnek meg, amelyek azonban nem a magánnyugdíjpénztár tagok befizetéseiből, vagyonából kerülnek levonásra, hanem az alapkezelőnél jelentkeznek:

- belépési költség: idén már eltörölték, régebben 3%-ban volt maximalizálva, ami a valóságban mintegy 1%-ot tett ki,
- kilépési költség: maximum 1%-ot tehet ki, de ha a nyugdíjazás előtt 5 évvel vált pénztárat a tag, akkor annak nincsen költsége,
- kezelési költség: a konzervatív alapoknál maximum 1,2%, a többi esetében pedig maximum 2%-át teheti ki a vagyonnak.

Az alapok kezelési díját 2010-re vonatkozóan a következő ábra mutatja:

Forrás: Ész Pénzügyminisztérium

Állami garancia a magánnyugdíjpénztári pillér mögött:

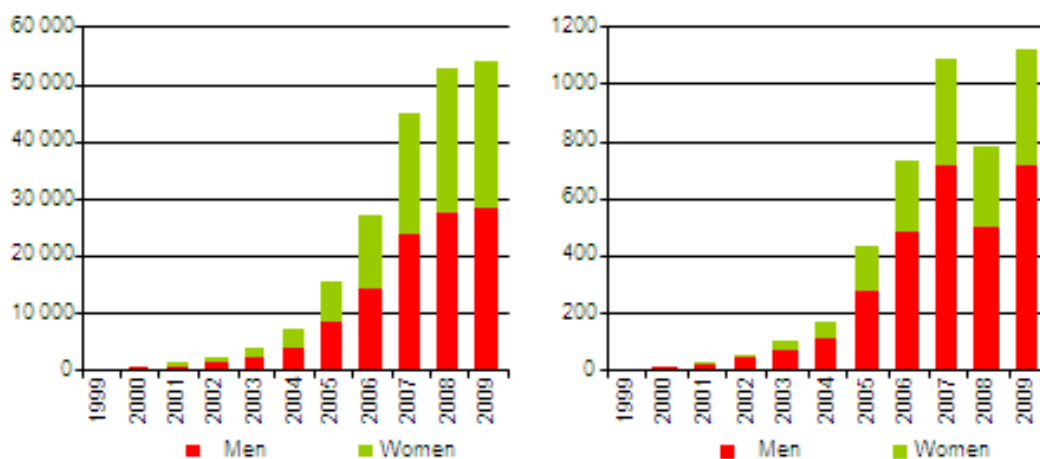
Az állami garanciavállalás a második pillér mögött hasonlóan működik Észtországban, mint hazánkban. Egy központi garanciaalapot állítottak fel, amely abban az esetben vehető igénybe, ha az alap tönkremegy, illetőleg nem a szokásos üzletmenetnek megfelelően kezeli a tagok vagyonát (nem szabályszerű kezelés) és emiatt kára keletkezik az ügyfélnek. Hozamgarancia viszont nincs, nem úgy, mint például Chilében vagy Lengyelországban.

További változtatásokat terveznek és fognak véghezvinni a nyugdíjrendszerben:

- **korhatáremelés:** Jelenleg 63 év a nyugdíjkorhatár a férfiak és 61 a nők számára. A nők nyugdíjkorhatárát 2016-ra fokozatosan 63 évre emelik, majd mindkét nem esetében 2026-ra 65 évre.
- **indexálás:** 2002-től az első pillérből származó nyugdíj indexálása tekintetében 50%-ban a CPI és 50%-ban a szociális adóbevételek növekedését vették figyelembe. 2008-ban ezt az arányt 20% CPI és 80% szociális adóbevétel növekedésre változtatta meg az ész kormány és törvényben rögzítették azt is, hogy a kormányzat 5 évente változtathatja meg

az indexálást, ha a pénzügyi fenntarthatóság ezt szükségessé teszi. A válság miatt 2009-ben úgy látták, hogy az akkori index (13,8%) túl magas lesz és 5%-ra csökkentették azt, továbbá törvényben rögzítették, hogy a kettő közötti különbséget - 8,8%-ot - a következő 5 évben kell kompenzálni a nyugdíjasoknak. Továbbá azt is törvénybe foglalták, hogy ilyen ad-hoc csökkentést a kormány legközelebb abban az esetben alkalmazhat, ha a reál GDP vagy a szociális adóbevételek nagyon gyorsan esnek. Az a szabály nem változott, hogy a nyugdíjindex nem lehet kisebb 0%-nál, ha a valóságban az lenne, akkor a különbséget a következő 5 évben kell figyelembe venni.

- nyugdíjszámítás: az első pillérből származó nyugdíjjaradék két fő elemből tevődik össze, az egyik egy fix összeg, a másik pedig jövedelemfüggő. A cél, hogy minél inkább a jövedelemfüggő nyugdíjjaradék irányába tolják el a számítást.
- 3. pillér erőteljesebb ösztönzése: jelenleg 53 ezer tagja van és 1,2 bn EEK vagyont kezel, amelynek nemek közötti megoszlását a következő ábra mutatja.

Forrás: Észtt Pénzügyminisztérium